

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและประเทศรัสเซีย : ผลกระทบจาก สงครามรัสเซีย-ยูเครน ที่มีต่อประเทศไทย*

RELATIONS BETWEEN THAILAND AND RUSSIA: EFFECTS OF THE RUSSIA-UKRAINE WAR TOWARDS THAILAND

ชัยวิทย์ ฤทธิพิชัยวัฒน์¹, และ พระศิวกกร สังข์ทอง²

Chaiwit Ritthiphichaiwat¹, and Siwakorn Sungthong²

¹สำนักงานกรรมการการเลือกตั้ง และ ²มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

¹ Office of the Election Commission and ² Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding author E-mail: Rittilaw@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยมีเป้าหมายที่จะศึกษาเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศรัสเซียจากตั้งแต่เริ่มต้นอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน อาจนับได้ว่า 100 กว่าปีผ่านมาแล้วที่ประเทศไทยและประเทศรัสเซียมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมาโดยตลอดไม่ว่าจะเป็นช่วงรัชสมัยล้นเกล้า รัชกาลที่ 5 หรือคำกล่าวชื่นชมยินดีถึงความสัมพันธ์เชิงผลประโยชน์ของท่านอัครราชทูตโอลารอฟสกีที่มีต่อประเทศไทย ถึงแม้ว่าในแต่ละช่วงสมัยอาจจะมีความสัมพันธ์ที่ล้มลุกคลุกคลานไปบ้างแต่ความสัมพันธ์ก็ยังดีเสมอมาจนถึงล้นเกล้ารัชกาลที่ 9 ถึงแม้ว่าจะสิ้นท่านไปแล้วแต่ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและประเทศรัสเซียยังคงดีต่อกันเสมอมา ถึงแม้ว่าปัจจุบันสถานการณ์เกิดสงครามระหว่างรัสเซีย-ยูเครน จะทวีความรุนแรงขึ้นจนส่งผลกระทบไปทั่วโลกและก็ส่งผลโดยตรงในบางส่วนกับประเทศไทยด้วยเช่นกัน เช่นนี้ความสัมพันธ์ไทย-รัสเซียจะเป็นไปในทิศทางใดในอนาคตขึ้นอยู่กับว่าสงครามจะจบลงรวดเร็วหรือทวีความรุนแรงไปสู่สงครามโลกครั้งที่ใหม่ ประเทศไทยจะเป็นอย่างไรในอนาคตก็ขึ้นอยู่กับผู้นำเป็นสำคัญ ซึ่งทิศทางสงครามก็คงยังไม่มีบทสรุปในเร็ววันแน่นอน เพราะฉะนั้นแล้ว ประเทศไทยก็ควรวางตัวเป็นกลางอยู่ข้างความถูกต้องไม่ลำเอียงไปฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญที่สุด

* Received 3 February 2023; Revised 15 February 2023; Accepted 25 February 2023

คำสำคัญ: ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ, ความสัมพันธ์ประเทศไทยกับประเทศรัสเซีย, ผลกระทบจากสงครามรัสเซีย-ยูเครน

Abstract

This article. The author's objective is to study international relations. The goal is to study only the relationship between Thailand and Russia from the beginning of the past to the present. It could be counted that over 100 years ago, Thailand and Russia had a good relationship with each other, whether during the reign of King Rama 5, or congratulations on the beneficial relationship of Ambassador Olarovski to Thailand. Although in each period there may be some relations that go bankrupt, but the relationship is always good until the end of the reign of King Rama 9. Even after his death, the relationship between Thailand and Russia is still good. Although the current situation of the war between Russia - Ukraine It will intensify until it affects the world and directly affects some parts of Thailand as well. As such, the direction of Thai-Russian relations in the future depends on whether the war will quickly end or escalate into a new world war. What Thailand will be like in the future depends on the leader. In which the direction of the war would definitely not have a conclusion soon. therefore, Thailand should remain neutral on the side of justice and not be biased to either side as the most important thing.

Keywords: international relations, Relations between Thailand and Russia, Consequences of the Russo-Ukrainian War.

บทนำ

ในยุคสมัยที่โลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว สิ่งหนึ่งที่สำคัญในการขับเคลื่อนประเทศให้ก้าวหน้าต่อไปได้คือ การริเริ่มที่จะมีปฏิสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับประเทศอื่นๆ เพื่อทำความ

เข้าใจ เรียนรู้ซึ่งกันและกันให้ครอบคลุมในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นในมุมมองทางด้านการเมือง มุมมองด้านเศรษฐกิจ และมุมมองทางด้านสังคม ความสัมพันธ์ต่างประเทศของไทยกับต่างประเทศนั้นนอกจากจะเป็นประเด็นสำคัญในกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะของรัฐไทย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้การดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและสหพันธรัฐรัสเซียเริ่มก่อตัวขึ้นมา ทั้งสองประเทศที่กำลังมองเห็นช่องทางในการสานสัมพันธ์เพื่อผลประโยชน์ระหว่างกัน อีกทั้งในการปรึกษาหารือ และติดต่อทำการค้าขายระหว่างกันสามารถทำได้สะดวกมากยิ่งขึ้นและเป็นผลดีหรือประโยชน์ร่วมกันทั้งสองประเทศอีกด้วย

ประเทศไทยและสหพันธรัฐรัสเซีย มีความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันมาเป็นระยะเวลากว่า 120 ปีจุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างประเทศไทย-สหพันธรัฐรัสเซีย เริ่มจากการเสด็จประพาส ณ กรุงเซนต์ปีเตอส์เบิร์ก ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่ (รัชกาลที่ 5) ภายใต้การต้อนรับอย่างสมพระเกียรติและอบอุ่นของพระเจ้าซาร์นิโคลัสที่ 2 ณ พระราชวังปีเตอร์ฮอฟ การเสด็จประพาสในครั้งนั้นถือเป็นจุดเริ่มต้นความสัมพันธ์อันดีในระดับราชวงศ์ต่อกันระหว่างประเทศ ไทย-สหพันธรัฐรัสเซีย การดำเนินความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศมีทั้งช่วงที่ดีและช่วงที่เกิดอุปสรรค โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยุติความสัมพันธ์ทางการทูตลงชั่วคราว ตลอดจนฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางการทูต ให้กลับคืนมาอีกครั้งเนื่องด้วยปัจจัยในหลายๆ ด้านทั้งปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในประเทศ ลักษณะที่ตั้งที่ห่างไกลกันมาก มีการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน รวมไปถึงอุดมการณ์ทาง การเมืองที่แตกต่างกัน ทั้งหมดทั้งมวลนี้ล้วนเป็นอุปสรรคและปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและประเทศรัสเซียเป็นอย่างมาก (ห้องสมุดโครงการรัสเซียศึกษา, 2562)

ถึงอย่างไรก็ตามบริบททางประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศ กล่าวคือความสัมพันธ์ประเทศไทย-ประเทศรัสเซียมีลักษณะของความไม่ต่อเนื่องและการขาดช่วงขาดตอน โดยมีทั้งช่วงขาขึ้น ช่วงขาลงและช่วงยุติความสัมพันธ์สลับกันไปมา แต่โดยรวมแล้วก็ไม่ได้ขาดไปเลยทีเดียวจึงเป็นจุดแข็งสำคัญระหว่างทั้งสองประเทศที่มีความแนบแน่นถึงความสัมพันธ์ผ่านยุคสมัยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แม้ในช่วงล้นเกล้ารัชกาลที่ 9 ยังคงมีความเหนียวแน่นที่จะสืบต่อความสัมพันธ์ให้ยืดยาวออกไป ถึงแม้ว่าจะมีช่วงติดขัดอยู่บ้างเพราะทั้ง

สองประเทศเองก็มีความห่างกันอยู่พอสมควรแต่ถึงอย่างนั้นก็ยังมีความสัมพันธ์ที่เอื้อต่อผลประโยชน์ที่ดีต่อกันเรื่อย (จุลชีพ ชินวรรณ, 2556)

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ ผู้เขียนบทความชิ้นนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะเรียบเรียงถึงจุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและประเทศรัสเซียผ่านยุคสมัยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อให้เห็นภาพสะท้อนที่น่าจะเป็นในอนาคต ถึงแม้ว่าจะมีผลกระทบอย่างมากจากสงครามที่เกิดขึ้นระหว่างรัสเซีย-ยูเครน ทำให้สภาพปัญหาเกิดขึ้นทั่วทุกมุมโลกจากสงครามครั้งนี้ และแนวโน้มถ้าหากเกิดเป็นสงครามโลกครั้งที่ 3 จริง อนาคตประเทศไทยกับความสัมพันธ์จะเป็นอย่างไรในอนาคต

ความหมายของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

คำว่า “International Relations” ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นับได้ว่าเป็นอีกหนึ่งประเด็นที่มีความหมาย มีความสำคัญและเป็นที่น่าสนใจของผู้ที่ศึกษาในสาขาวิชารัฐศาสตร์ กล่าวได้ว่ารัฐศาสตร์ไม่ได้ให้ความสนใจศึกษาเฉพาะกิจกรรมต่างๆ ทางการเมืองที่เกิดขึ้นภายในรัฐเท่านั้น แต่การศึกษานั้นยังมีความสนใจที่รวมไปถึงกิจกรรมทางการเมืองระหว่างรัฐหนึ่งกับอีกหลายๆ รัฐ พี.เอ. เรโนลด์ (P.A. Reynolds, 1994: 11) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศคือการศึกษาด้านธรรมชาติและพฤติกรรม และอิทธิพลที่มีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างกันและกันของรัฐต่างๆ ซึ่งอยู่ภายใต้ความเป็นอยู่หรือสภาพแวดล้อมที่เป็น “Anarchy (อนาธิปไตย)” ปราศจากผู้ที่มีอำนาจสูงสุดจะเข้ามามีบทบาทจัดการหรือบังคับในแต่ละรัฐได้ ทั้งที่อยู่ใกล้เคียงกันหรืออยู่ห่างกันออกไปเพียงแต่ว่าประเด็นและแนวทางในการศึกษาค้นคว้านั้นล้วนมีความแตกต่างจากการเมืองภายในประเทศอยู่บ้าง ศาสตราจารย์คาร์ล ดับเบิลยู. เดอช (Karl W. Deutsch, 1978) แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ได้ให้ความหมายกว้างๆ ไว้อย่างน่าสนใจว่า “ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เปรียบเสมือนเวทีอันประกอบไปด้วยพฤติกรรม และการกระทำของรัฐที่มีต่อกันโดยปราศจากการ ควบคุมอย่างเพียงพอ” ซึ่งในแต่ละรัฐล้วนมีความแตกต่างกันออกไปในด้านกำลังคน ขนาด อำนาจ ทรัพยากร วัตถุประสงค์ อุดมการณ์ ตลอดจนนโยบายในการดำเนินกิจการระหว่างประเทศ อาจจะกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาอย่างยาวนานกว่าได้ นับตั้งแต่อดีตกาลยุคโบราณที่อาณาจักร แคว้นต่างๆ ได้ทำการก่อสงครามระหว่างกันหรือการจับมือสร้างความไมตรี

ต่อกัน แต่สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในองค์ความหมายใหม่ที่เข้าใจกันโดยทั่วไปในปัจจุบัน เมื่อเกิดดินแดนอาณานิคมต่างๆ มีสภาพที่เป็นรัฐใหม่เกิดขึ้นหรือรัฐสมัยใหม่ ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าเกิดขึ้นในช่วงระหว่างศตวรรษที่ 16-17 ในอีกความหมายหนึ่งของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ อาจจะหมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ต่อรัฐหรือความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ประชาชาติในยุคปัจจุบันนี้ไม่มีรัฐใดชาติใดที่จะดำรงอยู่อย่างโดดเดี่ยวตามลำพัง โดยไม่ต้องเกี่ยวข้องกับรัฐอื่นๆ หรือสังคมอื่นๆ ได้อีกต่อไป อีกทั้งได้มีการ ยอมรับกันว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองภายในรัฐและการเมืองภายนอกรัฐนั้นเกี่ยวพันและเป็นผล ซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยการเมืองคือรัฐในปัจจุบันได้มุ่งไปถึงทั้งทางด้านการเมือง ทางด้านเศรษฐกิจ และทางด้านสังคมระหว่างรัฐ (ครูจัน หาเรือนทรง, 2562)

ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการเมืองระหว่างประเทศ

จากองค์ความรู้ความหมายของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่กล่าวมาจึงเกิดเป็น ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ทฤษฎีที่นักวิชาการในสาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สร้างขึ้นนั้นไม่ได้เป็นทฤษฎี แบบอนุมาน (Deductive Theory) ที่เราจะสามารถอนุมาน (Deduce) ข้อสรุปและสมมติฐานตามหลัก ที่ว่าด้วยเหตุและผล (Logic) ได้จากถ้อยแถลงของ ทฤษฎีนั้น ทฤษฎีที่นักวิชาการสาขาความสัมพันธ์ ระหว่างประเทศสร้างขึ้นนั้นมีลักษณะเป็นกึ่ง ทฤษฎี (Quasi Theory) เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจในเหตุการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้ง ในอดีต และปัจจุบัน เพื่อช่วยให้สามารถทำนายเหตุการณ์ล่วงหน้า และทำให้สามารถควบคุม ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศให้ดำเนินไปตามวิถีทางที่ถูกต้อง (ศิโรจน์ ภาคสุวรรณ, 2531 : 27) บวรากฐานของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนั้นปรากฏการณ์ความสัมพันธ์ระหว่าง ประเทศและการเมืองระหว่างประเทศ 5 ทฤษฎี ได้แก่คือ ทฤษฎีปฏิบัติการ (Action Theory) ทฤษฎีเกี่ยวพัน (Linkage Theory) ทฤษฎีดุลอำนาจ (Balance of Power Theory) ทฤษฎี ระบบ (Systems Theory) ทฤษฎีเกมส์ (Game Theory) และทฤษฎีการตัดสินใจ (Decision Making Theory)

1. ทฤษฎีปฏิบัติการ (Action Theory)

ทฤษฎีปฏิบัติการมีสมมติฐานว่าการที่รัฐใดรัฐหนึ่งกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ลงไป ก็เพราะว่าอาจจะมีแรงกระตุ้นซึ่งเป็นปัจจัยอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ทฤษฎีการการปฏิบัติอธิบาย ถึงปัจจัยผลภายในมากกว่าปัจจัยผลภายนอก เช่น สะท้อนความต้องการที่จะรักษาผลไว้ซึ่ง

ประโยชน์ของชาติการตัดสินใจตามนโยบายแห่งรัฐ วิธีการที่รัฐและผู้ตัดสินใจของรัฐดำเนินนโยบายต่างประเทศตามอุดมการณ์ของรัฐ และความต้องการอยากมีอำนาจของรัฐ เป็นต้น (ศิริโรจน์ ภาคสุวรรณ, 2532: 27-28)

2. ทฤษฎีเกี่ยวพัน (Linkage Theory)

ในภาคทฤษฎีนี้อธิบายความเกี่ยวพันกันระหว่างการเมืองระหว่างประเทศและการเมืองภายในของประเทศต่างๆ ในแง่ที่กล่าวถึงว่าปรากฏการณ์หรือเหตุการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศ ไม่เพียงแต่เกิดจากผลของปรากฏการณ์ทางการเมืองภายในของประเทศต่างๆ แต่ยังสามารถก่อให้เกิดปรากฏการณ์ทางการเมืองภายในของประเทศต่างๆ ได้อีกด้วย ทฤษฎีนี้ให้ความหมายถึงความสำคัญ ทั้งปัจจัยที่เป็นภายในและปัจจัยที่เป็นผลภายนอกของรัฐ โดยถือว่าทั้ง 2 ปัจจัยต่างมีส่วนกระตุ้นหรือผลักดัน ให้รัฐกระทำหรือนำนโยบายอย่างใดอย่างหนึ่งมาใช้บนเวทีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ปัจจัยที่ส่งผลภายใน และภายในที่ส่งผลนอกของรัฐเปรียบเสมือนส่วนที่นำมาใส่เข้าไปที่เรียกว่า (Input) ซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้นำของรัฐ (Decision Maker) เมื่อส่วนที่ใส่เข้าไปผ่านกระบวนการกลั่นกรองพิจารณา (Conversion Process) โดยกล่าวถึงผู้นำของรัฐหลายขั้นตอนแล้ว “ในแต่ละประเทศ กระบวนการกลั่นกรองนี้อาจเหมือนกันหรือ อาจจะแตกต่างกันออกไปสุดแล้วแต่ชนิดของระบบทางการเมือง” ก็จะได้ส่วนที่เป็นผลออกมา (Outputs) (ศิริโรจน์ ภาคสุวรรณ, 2532: 32-33) ขึ้นอยู่กับผู้นำทางการเมืองนั้นๆ จะนำพาการเมืองไปในทางทิศทางไหน ซึ่งแต่ละรัฐก็จะมีความต้องการที่แตกต่างกันไป

3. ทฤษฎีดุลอำนาจ (Balance of Power Theory)

เป็นเรื่องที่น่าสนใจอีกประเด็นเป็นอย่างมาก ทฤษฎีนี้ถือว่าโลกประกอบด้วยรัฐมีคุณภาพของพลังต่างๆ ซึ่งถ้าหาก “ไม่มีดุลภาพดังกล่าวนั้นแล้ว สันติภาพก็ไม่อาจจะเกิดขึ้นได้” ทฤษฎีนี้ถือได้ว่าให้ความสำคัญกับสถานการณ์ระหว่างประเทศมีอิทธิพลสำคัญมากอีกประการต่อประเทศต่างๆ และถือว่ามีส่วนผลักดันให้รัฐกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งลงไปด้วยความรอบคอบก็ว่าได้ ในความเป็นจริงอีกนัยหนึ่ง ทฤษฎีนี้ตั้งสมมติฐานไว้อย่างน่าสนใจว่าถ้าหากสถานการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเป็นไปในรูปที่ของ รัฐ ของแต่ละรัฐหรือกลุ่มของรัฐแต่ละกลุ่มมีอำนาจทัดเทียม เท่าเทียมกันแล้ว การบุกรุก รุกรานซึ่งกันและกันก็จะเกิดได้ยาก เพราะไม่แน่ใจว่ารัฐของตนจะเป็นฝ่ายชนะ นอกจากนี้ทฤษฎีดุลแห่งอำนาจเชื่อว่าการที่รัฐกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อรัฐอื่นๆ ไม่ว่าจะในทางที่ดีหรือไม่ดีก็ตาม หรือมีปฏิกิริยาตอบโต้

อย่างใดอย่างหนึ่งต่อการกระทำของรัฐอื่นๆ นั้น ส่วนใหญ่เกิดจากความต้องการหลักๆ สองประการ อันได้แก่ ความต้องการที่จะรักษาไว้ซึ่งบทบาทอำนาจและอิทธิพลและความต้องการอย่างแรงกล้าที่จะให้ได้มาซึ่งอำนาจและอิทธิพลของรัฐ (ศิโรตม์ ภาคสุวรรณ, 2532: 34)

4. ทฤษฎีระบบ (Systems Theory)

ทฤษฎีระบบได้ถูกนำไป ประยุกต์ใช้ในงานด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั้งในปัจจุบันและต่อไปยังอนาคต โดยมุ่งเน้น ไปที่กระบวนการและวิธีการพัฒนาบุคลากรอย่างเป็นระบบเป็นขั้นเป็นตอนทฤษฎีระบบจะประกอบไปด้วยทฤษฎีย่อยๆ ได้แก่ 1. ทฤษฎีระบบโดยทั่วไป (General System Theory) 2. ทฤษฎีแห่งความโกลาหล (Chaos Theory) และ 3. ทฤษฎีมุ่งสู่อนาคต (Future Theory) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (จิตติมา อัครธิติพงศ์, 2556 : 55) ทฤษฎีระบบโดยทั่วไป (General System Theory)

นักพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จำเป็นจะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับระบบใหญ่และระบบย่อยๆ ที่มีอยู่ในองค์การทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับระบบใหญ่ พบว่าลักษณะพื้นฐานโดยทั่วไปของทฤษฎีระบบ ได้แก่ (1.1) ระบบจะต้องถูกออกแบบขึ้น เพื่อความสำเร็จของเป้าหมายที่ได้ตั้งกำหนดไว้อย่างชัดเจน (1.2) องค์ประกอบย่อยของระบบนั้นจะต้องถูกกำหนดขึ้นตามมา (1.3) จะต้องมุ่งเน้นให้เกิดความสัมพันธ์ภายในตัวบุคคลที่อยู่ในระบบนั้นๆ (1.4) ในส่วนขององค์ประกอบพื้นฐาน ไม่ว่าจะเป็นระบบหรือการเคลื่อนไหวของข้อมูล เทคโนโลยีสารสนเทศ วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากของระบบนั้นๆ (1.5) วัตถุประสงค์ที่สำคัญหรือเป้าหมายที่สำคัญขององค์การมีความสำคัญมาก มากไปกว่าเป้าหมายของระบบย่อยๆ ดังนั้นการบริหารงานด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะประสบความสำเร็จได้ นั้น นักพัฒนาบุคลากรมีความจำเป็นมากที่จะต้องเข้าใจถึงคุณลักษณะพื้นฐานที่สำคัญของระบบ โดยเฉพาะการทำให้เป้าหมายขององค์การประสบความสำเร็จไปได้ด้วยดี ทั้งนี้การออกแบบระบบให้เกิดประสิทธิภาพ ระบบนั้นควรถูกกำหนดขึ้นมาเป็นระบบเปิด (Open System) มากกว่าระบบปิด (Closed System) ในส่วนนี้ควรมีการแยกออกให้ชัดเจน

5. ทฤษฎีเกม (Game Theory)

ทฤษฎีเกมอธิบายว่าการเมืองภายในประเทศหรือการเมืองระหว่างประเทศก็ดี ต่างก็มีลักษณะคล้ายเกมชนิดหนึ่งซึ่งมีการแข่งขัน (Competition) และในการแข่งขันนี้จะต้อง มีผู้แสดงบทบาทที่จำเป็นสำคัญหรือตัวกระทำ (Actors) ตั้งแต่สองคนขึ้นไป โดยผู้แสดงเหล่านั้นจะต้องเป็นผู้มีเหตุผลในการเลือกใช้ยุทธศาสตร์ (Strategy) หรือยุทธวิธีที่จะช่วยอำนวยความสะดวกประโยชน์ต่อตนหรือกลุ่มของตนมากที่สุดและในกรณี ที่ต้องเผชิญกับการสูญเสียซึ่งไม่

อาจจะทนต่อไปได้นั้น ผู้แสดงจะต้องยอมแพ้ในทันที ถ้าผู้แสดงไม่มีเหตุผล โดยไม่ยอมแพ้ก็น่าจะมีผลทำให้การทำนายของทฤษฎีนี้ผิดทันที ทฤษฎีเกมที่ใช้คือแนวทางเกมศูนย์ (Zero Sum Game) และแนวทางเกมไม่ศูนย์ (Non-zero Sum Game) ซึ่งอาจจำแนกออกเป็น เกมบวก (Positive Sum Game) และเกมลบ (Negative Sum Game) (พีรพงศ์ ไวกาสี, 2548 : 19-20)

ดังที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างประเทศก็จะมีความสัมพันธ์ที่ต่างกันอย่างสิ้นเชิง ความสัมพันธ์ภายในหรือความสัมพันธ์ภายนอกก็ตามล้วนมีกระบวนการหรือองค์ประกอบหลายส่วนนำมาเชื่อมโยงกันตามแต่เป็นผลประโยชน์ที่จะได้รับมากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ที่มีต่อกันอย่างเท่าเทียม

การปกครองประเทศไทย-ประเทศรัสเซียในปัจจุบัน

การเมืองการปกครองระหว่างประเทศไทย-ประเทศรัสเซีย อาจจะกล่าวได้ว่า มีรูปแบบระบบ ระบอบทางด้านการเมืองการปกครองที่มีส่วนคล้ายคลึงกันมากอยู่หลายส่วน ซึ่งในส่วนนี้อาจจะเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ทั้งสองประเทศนี้มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันเรื่อยมา

การปกครองประเทศไทยในปัจจุบัน

หลังจากเหตุการณ์ใหญ่ ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงนำระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยมาใช้ในการปกครองประเทศตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 ก็เพื่อให้อำนาจการปกครองเป็นของประชาชน ประชาชนมีสิทธิ เสรีภาพ มีความ เสมอภาค ผู้นำประเทศหรือรัฐบาลเป็นต้องทำหน้าที่ตัวแทนของประชาชนที่ประชาชนมีความเห็นตรงกันให้เป็นผู้แทนที่มาจาก การเลือกตั้งโดยเสียงส่วนใหญ่ของประชาชนในประเทศ (ผู้ที่มีสิทธิ์เลือกตั้งตามกฎหมาย) เป็นรัฐบาลที่เปิดเผยและสามารถตรวจสอบได้จากประชาชน และผลประโยชน์ สาธารณะโดยรวมเป็นของประชาชนที่รัฐบาลต้องทำให้เกิดผลประโยชน์ของประชาชนส่วนรวมทั้งหมด มีความมุ่งหมายที่จะจัดการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐธรรมนูญ ซึ่งเปลี่ยนแนวคิดการเปลี่ยนแปลงจากอำนาจที่อยู่ในมือองค์พระมหากษัตริย์ตามแบบเดิมคือ สมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นอำนาจอธิปไตยอำนาจอ่อนสุดเป็นของประชาชน การปกครองแบบใหม่ที่ประชาชนเลือกตั้ง ผู้นำหรือผู้แทนเป็นของใหม่สำหรับชาวสยาม ในระยะแรกชนชั้น

นำสยามมักเรียกว่าระบอบการเมืองการปกครองแบบตะวันตกหรือประชาธิปไตยแบบตัวแทนนั่นเอง (บัณฑิต จันทรโรจนกิจ, 2563 : 33-34)

การปกครองประเทศรัสเซียในปัจจุบัน

การเมืองการปกครองประเทศรัสเซียตามรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐรัสเซีย ประเทศนี้เป็นประเทศที่ถูกปกครองโดยระบอบสหพันธ์แบบอสมมาตรและระบอบสาธารณรัฐแบบกึ่งประธานาธิบดี โดยมีประธานาธิบดีเป็นประมุขแห่งรัฐ และมีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้ารัฐมนตรี สหพันธรัฐรัสเซียมีโครงสร้างทางรากฐานเป็นระบอบประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนโดยมีหลากหลายพรรค โดยรัฐบาลสหพันธ์ประกอบไปด้วยอำนาจการบริหารสามฝ่ายหลักๆ คือ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ (DeRouen. Karl R. Heo. Uk, 2005: P. 666)

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศรัสเซีย

ตามประวัติศาสตร์ชาติระหว่างประเทศ กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศรัสเซียที่มีความผูกพันยาวนานตั้งแต่ยุคอดีตสมัยในวรรณกรรมวิชาการว่าด้วยความสัมพันธ์ไทย-รัสเซีย นั้นคำถามที่สำคัญ ที่สุดคือ ปัจจัยอะไรคือสาเหตุที่ก่อให้เกิดการสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับ จักรวรรดิรัสเซียในปี ค.ศ. 1897 คำอธิบายแบบกระแสหลัก (Traditionalism) ของจุดกำเนิดของความสัมพันธ์ไทย-รัสเซียใน สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 คือ คำอธิบายแบบ “สภาพจริงนิยม” (Realism) กล่าวคือ รัชกาลที่ 5 ทรงดำเนินความสัมพันธ์ต่างประเทศกับจักรวรรดิรัสเซียในการ รักษาอำนาจอธิปไตยของสยามที่กำลังถูกคุกคามจากกระแสจักรวรรดินิยมและการล่าอาณานิคมของมหาอำนาจตะวันตกกล่าวอีกนัยหนึ่งการอธิบายความสัมพันธ์ไทย-รัสเซียตั้งอยู่บนฐานของบทบาทของรัสเซียในการช่วยรักษาระบบดุลแห่งอำนาจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และในการรักษาเอกราชและความอยู่รอดของรัฐสยามสมัยใหม่ (เพ็ญศรี ดูก, 2554) ความสัมพันธ์ไทย-รัสเซียในช่วงแรก (ค.ศ. 1863-1897) จากข้อความที่ว่า “ขณะนี้สยามได้ทำสนธิสัญญาทางการค้ากับรัฐบาลเกือบทุกประเทศ (รัชกาลที่ 5) จึงมีพระราชประสงค์ที่จะทำสนธิสัญญาดังกล่าวกับรัสเซียบ้าง โดยมีเงื่อนไขว่าจะต้องอยู่บนพื้นฐานแห่ง ประเทศที่ได้รับความ

อนุเคราะห์ยิ่ง...” (100 ปีความสัมพันธ์สยาม-รัสเซีย, 1891 : 6) ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและประเทศรัสเซีย และยังได้มีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตท่ามกลางวิกฤต ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทย-ประเทศรัสเซียเกิดขึ้นภายใต้บริบทของวิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 ซึ่งสยามมองว่าประเทศฝรั่งเศสได้ดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบจักรวรรดินิยม คำอธิบายส่วนใหญ่จึงอธิบายการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศรัสเซียของประเทศไทยในระหว่างวันที่ 1-11 กรกฎาคม ค.ศ. 1897 ด้วยกรอบการวิเคราะห์แบบสภาพความเป็นจริงนิยม นั่นคือการแสวงหาความอยู่รอดหรือการหาทางออกของประเทศไทย โดยการหาพันธมิตรเพื่อคานหรือถ่วงดุลอำนาจกับประเทศฝรั่งเศส พันธมิตรดังที่ได้กล่าวมานี้คือประเทศรัสเซียนั่นเอง ในระหว่างการเสด็จพระราชดำเนินเยือนรัสเซีย รัชกาลที่ 5 ประทับ ณ พระราชวัง ปีเตอร์ กอฟ (Peterhof) ที่ประทับฤดูร้อนใกล้ กรุงเซนต์ปีเตอส์เบิร์ก โดย รัชกาลที่ 5 ทูลขอให้พระเจ้าซาร์ นิโคลัสที่ 2 ช่วยไกล่เกลี่ยปัญหาระหว่างสยาม-ประเทศฝรั่งเศส พระเจ้าซาร์ทรงตกลงพระทัยที่จะช่วยไกล่เกลี่ยให้รัฐบาลประเทศฝรั่งเศสยอมเปิดการเจรจากับ รัฐบาลประเทศไทยในเรื่องหมายกำหนดการเสด็จประพาสฯ ซึ่งทำให้ประเทศฝรั่งเศสเปลี่ยนท่าทีและจัดการรับเสด็จในช่วงเดือนกันยายนอย่างสมพระเกียรติโดยพระเจ้าซาร์ได้ฉายพระรูปร่วมกับ รัชกาลที่ 5 และได้นำไปตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ของฝรั่งเศสและยุโรป (ประชุมพระนิพนธ์ เล่ม 1, 2529) จากการเข้ามาช่วยเหลือของประเทศรัสเซียทำให้ความสัมพันธ์ไทย-รัสเซียมีความสัมพันธ์ที่ดีเรื่อยมาจนถึงในช่วงอัครราชทูตโอลารอฟสกีได้กล่าวไว้ว่า “สำหรับรัสเซียแล้ว ความเข้มแข็งขึ้นของอังกฤษในอินโดจีนเป็นการเสียเปรียบอย่างแน่นอน ประเทศสยามซึ่งมีเอกราชจะให้ ประโยชน์แก่เราไม่น้อยโดยเฉพาะทางใต้สุด (ของจีน) ถ้าเรากล้าผจญ ประโยชน์จากความต้องการของประเทศสยาม ซึ่งต้องการสร้างความสัมพันธ์อันแนบแน่นกับเราทั้งด้วย การเมืองและด้านอุตสาหกรรมการค้า การมีความสัมพันธ์ด้านอุตสาหกรรมการค้าเป็นสิ่งที่เป็ประโยชน์มาก หากแต่รัสเซียต้อง รับรองเอกราชของประเทศสยาม ...นอกจากนี้ ยังควรลบล้างอิทธิพลของอังกฤษที่มีอยู่เหนืออุตสาหกรรมการค้า และควรคำนึงถึงสถานการณ์ปัจจุบัน ทางเศรษฐกิจของประเทศสยามด้วยหลังจากที่เราช่วยฟื้นฟู ความสัมพันธ์ระหว่างฝรั่งเศสและสยาม และช่วยทำให้อิทธิพลของประเทศสยาม

เข้มแข็งขึ้น เราจำเป็นต้องสวมบทบาทของอังกฤษในประเทศสยาม โดยการเปลี่ยนทั้งผู้เชี่ยวชาญและที่ปรึกษาจากชาวอังกฤษเป็นชาวรัสเซีย เราสามารถมีอิทธิพลอย่างเต็มที่และไม่มีขอบเขตจำกัดในสยามได้ด้วยการช่วยระงับ ความเข้าใจผิดระหว่างประเทศสยามกับประเทศฝรั่งเศส ในขณะนี้ ประเทศสยามมองเราเหมือนกับเป็นชาติเดียวซึ่งสามารถ ช่วยสร้างความแข็งแกร่งให้กับอธิปไตยของเขา และจะช่วยสร้างความปลอดภัยจากการเข้ายึดครองของเพื่อนบ้านผู้ทรงอำนาจได้เช่นกัน...” จากคำกล่าวนี้ก็เห็นได้ว่า ประเทศรัสเซียได้มองเห็นความสำคัญที่จะช่วยให้ประเทศไทยมีความเข้มแข็งตามที่ตัวเองตั้งใจโดยมีประเทศรัสเซียเป็นประเทศคอยสนับสนุนประเทศไทยนั่นเอง (อา. เย. โอลารอฟสกี, 1898 : 94) จากยุคอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและรัสเซียในปัจจุบัน: การส่งเสริมของสถาบันพระมหากษัตริย์ไทยได้รัชสมัยรัชกาลที่ 9 “ตามพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 พระองค์ที่ไม่เคยมองว่าแม้ประเทศไทยจะเป็นเพียงประเทศเล็กๆ มีประวัติศาสตร์ร่วมกับรัสเซียมานานแสนนานมาแล้ว การพัฒนาความสัมพันธ์กับรัสเซียเป็นสิ่งที่พระองค์ท่านให้ความสำคัญและมุ่งหน้าไปสู่ความสำเร็จตาม กระบวนการโลก แม้ว่ารัสเซียจะมีปัญหาจากปัจจัยภายในและภายนอกมาโดยตลอดแต่พระองค์ท่านก็ไม่เคยที่จะขอยุติ ความสัมพันธ์ใดๆ อาจจะเป็นเพราะอันเนื่องมาจากความผูกพัน และการมองสะท้อนกันและกันมาโดยตลอด การช่วยเหลือของรัสเซียเมื่อครั้งในอดีตส่งผ่านมาถึงแรงขับเคลื่อนต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทย-รัสเซีย ในมิติต่างๆ แม้ว่า จะสิ้นรัชกาลที่ 9” (รจนา ระจินดา, 2557)

ผลกระทบจากสงครามรัสเซีย-ยูเครนที่มีต่อประเทศไทย

สงครามความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างยูเครนและรัสเซียในช่วงสัปดาห์ที่ผ่านมา เป็นเหตุการณ์ความรุนแรงที่ทุกประเทศทั่วโลกให้ความสนใจ เนื่องจากเป็นเหตุการณ์ที่รุนแรงที่สุดในรอบสิบปี ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และส่งผลกระทบต่อเนื่องไปสู่เศรษฐกิจอื่นๆ ทั่วโลก

ถึงแม้ประเทศไทยจะมีระยะทางที่ห่างไกลจากสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่าในยุคที่เศรษฐกิจทั่วโลกมีการเชื่อมโยงกันผ่านการค้าและการลงทุน วิฤต

สงครามในครั้งนี้จึงมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทยด้วยกัน ซึ่งผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อเศรษฐกิจไทยในครั้งนี้มี 3 ปัจจัยหลัก ดังนี้

1. ปัญหาด้านการค้า

สถานการณ์ความไม่สงบระหว่างสองประเทศมีความเป็นไปได้ที่จะทวีความรุนแรงต่อเนื่อง และขยายวงกว้างเป็นความขัดแย้งระหว่างภูมิภาค ดังนั้น มีโอกาสเช่นกันที่ผลกระทบด้านการค้าจะขยายขอบเขตไปยังประเทศในภูมิภาคยุโรป และส่งผลกระทบมายังประเทศไทยเช่นกัน ซึ่งภูมิภาคยุโรปถือว่าเป็นภูมิภาคหนึ่งที่สำคัญต่อการนำเข้าและการส่งออกสินค้าของไทย โดยในปี 2564 ประเทศไทยมีมูลค่าการค้ากับภูมิภาคยุโรปประมาณ 10% ของมูลค่าการค้ารวมของประเทศ ทั้งนี้ ผู้ส่งออกและผู้นำเข้าสินค้าในภูมิภาคยุโรปจึงจำเป็นต้องติดตามสถานการณ์เพื่อประเมินผลอย่างใกล้ชิด

2. ปัญหาด้านราคาสินค้า

ราคาสินค้ามีแนวโน้มสูงขึ้นจากปัญหาสินค้าขาดแคลน ส่งผลให้ราคาสินค้าหลายประเภทมีการปรับตัวเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นสินค้าเกษตร สินค้าอุตสาหกรรม และสินค้าพลังงาน ทั้งนี้ ยังส่งผลให้ราคาน้ำมันในตลาดโลกเพิ่มสูงขึ้น และส่งผลกระทบโดยตรงต่อค่าครองชีพของประชาชนภายในประเทศที่มีแนวโน้มปรับตัวสูงขึ้น

ประเทศไทยจำเป็นต้องนำเข้าน้ำมันดิบจากต่างประเทศ ส่งผลให้ราคาน้ำมันเชื้อเพลิงภายในประเทศปรับตัวสูงขึ้นตามแนวโน้มราคาน้ำมันในตลาดโลก การเพิ่มขึ้นของราคาน้ำมันภายในประเทศมีผลกระทบต่อเนื่องไปยังต้นทุนภาคการผลิตและภาคการขนส่ง ซึ่งแม้ภาครัฐจะมีมาตรการในการช่วยเหลือ เช่น การตรึงราคาน้ำมันโดยอาศัยเงินกองทุนพลังงาน แต่ก็สามารถช่วยพยุงราคาน้ำมันได้เพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น เป็นสาเหตุทำให้ผู้ประกอบการในประเทศต้องเผชิญปัญหาต้นทุนเพิ่มขึ้น และจำเป็นต้องปรับราคาสินค้าอุปโภคบริโภคขึ้นด้วยเช่นกัน ทำให้ส่งผลต่อค่าครองชีพและอัตราเงินเฟ้อปรับตัวเพิ่มสูงขึ้น โดยอัตราเงินเฟ้อของประเทศไทยในปี 2565 มีแนวโน้มปรับตัวสูงที่สุดในรอบ 14 ปี

3. ปัญหาด้านการท่องเที่ยว

จากสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมีโอกาสทวีความรุนแรง จนส่งผลทำให้นักท่องเที่ยวรัสเซียและนักท่องเที่ยวจากภูมิภาคยุโรปไม่สามารถเดินทางมาท่องเที่ยวในไทยได้ ซึ่งเป็นขณะเดียวกับช่วงที่ไทยวางแผนเปิดประเทศเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว (เชมภัทร ทฤษฎีคุณ, 2565)

จากสงครามรัสเซีย-ยูเครนที่มีผลกระทบต่อประเทศไทยพอจะสรุปได้ว่า ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การค้า ด้านราคาสินค้า รวมไปถึงการท่องเที่ยวล้วนเป็นผลมาจากสงครามเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ประเทศไทยขาดนักท่องเที่ยวจากต่างชาติทางทวีปยุโรปหรือทวีปอื่นๆ เป็นจำนวนมากผลกระทบนี้จะยืดยาวหรือสั้นก็ขึ้นอยู่กับว่าสงครามจะมีความรุนแรงมากแค่ไหน

สรุป

ประวัติศาสตร์ 100 กว่าปีที่เกิดขึ้นตั้งแต่ยุคสมัยแรกกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและประเทศรัสเซียถึงแม้ว่าจะมีช่วงที่เป็นขาขึ้นบ้าง ขาลงบ้างแต่ความสัมพันธ์ทั้งสองประเทศถือได้ว่าประคับประคองกันได้ดีเสมอมาดุจเป็นญาติพี่น้องห่างๆ กัน ถึงแม้ว่าสงครามระหว่างรัสเซีย-ยูเครน จะยังไม่มีทีท่าว่าจะจบลงโดยเร็วทำให้เกิดผลกระทบบ้างในบางส่วนของประเทศไทย ประเทศไทยควรมีจุดยืนในการอยู่ข้างประชาคมโลกและความถูกต้อง ซึ่งสหรัฐอเมริกา คือคู่ค้ารายใหญ่ของไทย และชาวรัสเซีย คือหนึ่งในแรงงานขนาดใหญ่ของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย ดังนั้นเราจะแสดงท่าทีอย่างไรก็ต้องทบทวนให้ดี เพราะเราต้องรักษามลประโยชน์ของประเทศเอาไว้ แต่จะเฉยเสียทำเป็นทองไม่รู้ร้อนก็ไม่ได้ เพราะนอกจากการดำเนินการทางการทูตและการเมืองระหว่างประเทศเพื่อรักษามลประโยชน์ทางการเมืองและทางเศรษฐกิจแล้ว อีกภาระหน้าที่หนึ่งของประเทศไทยคือความรับผิดชอบต่อประชาคมโลก อย่างน้อยที่สุดเราก็ต้องเป็นกลางและอยู่ข้างความถูกต้อง เชื่อว่าท่ามกลางความขัดแย้งนี้ เราสามารถที่จะรักษามลประโยชน์ของเราไปพร้อมๆ กับอยู่ข้างความถูกต้องได้ เราสามารถที่จะสนับสนุนให้เกิดสันติภาพได้ ไม่ใช่ในฐานะมิตรของฝั่งใดฝั่งหนึ่ง แต่เป็นในฐานะของสมาชิกประชาคมโลก เราสามารถที่จะรักษาความสัมพันธ์อันดีกับทุกฝ่ายได้ไปพร้อมๆ กับการไม่เห็นด้วยกับการใช้ความรุนแรงและความขัดแย้ง แต่ถ้ามองในภาพรวมของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและประเทศรัสเซียเองก็ยังคงมีความแนบแน่นเสมอมาทั้งตอนนี้และมีความเป็นไปได้ว่าจะแนบแน่นไปจนถึงอนาคตสืบไป

เอกสารอ้างอิง

คำแปลเอกสารทางประวัติศาสตร์ 100 ปี. (2540). ความสัมพันธ์ สยาม-รัสเซีย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จิตติมา อัครธิติพงศ์. (2556). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. พระนครศรีอยุธยา : คณะวิทยาการ
จัดการ. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

จุลชีพ ชินวโรดม. (2556). สยาม รัสเซีย ไทย : การทูตการเมือง การเมืองการทูต อดีต ปัจจุบัน
อนาคต. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เพ็ญศรี ดูก. (2554). การต่างประเทศกับเอกราชและอธิปไตยของไทย. ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4
ถึง สิ้นสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร :
ราชบัณฑิตยสถาน.

ประชุมพระนิพนธ์เล่ม 1. (2529). กรุงเทพมหานคร : บำรุงบัณฑิต.

ศิริธรม ภาควรรณ. (2531). ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ศิริธรม ภาควรรณ. (2535). ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 10.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ศิริธรม ภาควรรณ. (2531). ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ : ทฤษฎีและพฤติกรรม.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ข้าวพาณิชย์.

พิรพงศ์ ไวกาสี. (2550). บทบาทของกองทัพไทยในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ไทย – มาเลเซีย
ในปี พ.ศ. 2548-2551. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล. วิทยาลัยการทัพบก. สถาบันวิชาการ
ทหารบกชั้นสูง.

บัณฑิต จันทรโรจนกิจ. (2563). การเมืองไทยร่วมสมัย. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ศูนย์การ
พิมพ์แก่นจันทร์ จำกัด.

A. Ye. Olarovski (อา. เย. โอลารอฟสกี). (1898). อัครราชทูตรัสเซียประจำบางกอกถึง
กระทรวงการ ต่างประเทศ. 13 สิงหาคม ค.ศ. 1898. อ้างใน 100 ปี ความสัมพันธ์
สยาม-รัสเซีย : คำแปลเอกสารประวัติศาสตร์.

Dorouen. Karl R. Heo. Uk. (2005). Defense and Security: A Compendium of
National Armed Forces and Security Policies. ABC-CLIO.

- Karl W. Deutsch. (1978). อ้างอิงใน ศิโรตม์ ภาคสุวรรณ. (2560: หน้า 8-9). ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- P.A. Reynolds. (1994). อ้างอิงใน บุญอริ ยี่หะ. (2554: หน้า 237). ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : เคล็ดไทย.
- เขมภัทร ทฤษฎีคุณ. (2565). PRIDI Economic Focus: วิฤตรัสเซีย-ยูเครน และ ผลกระทบทางเศรษฐกิจต่อประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 21 มีนาคม 2565. จาก <https://pridi.or.th/th/content/2022/03/1013>.
- ครูจูน หาเรือนทรง. (2562). ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ International Relations. เรียกใช้เมื่อวันที่ 3 กันยายน. จาก https://www.sw2.ac.th/images/user/root/soc31102/57so3110211.pdf?fbclid=IwAR2qD5rpJG7p5h98ayWZ742KCaioKJc4wHog1OTjsvaZ445_YcNR0gxvqs.
- รจนา ระจินดา. (2557). แนวคิดสถาบันพระมหากษัตริย์: เรียกใช้เมื่อวันจันทร์ที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2559. Online. จาก http://region7.prd.go.th/ewt_news.php?nid=41677&filename=index.